

Po stopách vlastní minulosti

Soubor materiálů k realizaci programu

Příloha č. 1

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

4.1.2 Pracovní list – Pověst o vzniku Turnova

1. Objevují se v pověsti nějaké reálné osoby? Pokud ano, o jaké se jedná?

2. Objevují se v pověsti nějaká reálná místa? Pokud ano, o jaká se jedná?

3. Co je v pověsti nehistorické?

4. V internetových slovnících <https://prirucka.ujc.cas.cz/> a <http://kott.ujc.cas.cz/> vyhledejte významy slov tur, třasovisko, gigant, mlat, ostroh, poříčí, a to tak, aby odpovídaly tomu, jak jsou slova užitá v textu.

tur –

třasovisko –

gigant –

mlat –

ostroh –

poříčí –

5. Jak autor pověsti vysvětluje původ jména Turnov?

6. Jak se liší původní znění pověsti od převyprávění J. Kříže?

7. Mezi jaké pověsti *Zápas obra s Turem* patří?

4.1.3 Texty

Zápas obra s Turem (Založení a pojmenování města Turnova)

Vášnivý milovník a lovec, kníže Oldřich, ujel s dcerou zemana Křesiny na svatební cestu do Českého ráje. Jeho vyvolené Boženě se u nás velice líbilo, třeba že to tu tehda vypadalo jinak než dnes. A ještě více se to líbilo lovcí Oldřichovi, neboť v neprostupných těch pralesích byla četná loviště na medvědy, tury a jinou vysokou zvěř. Jednou si zase vyjel kníže s loveckou družinou na lov. V divokém pralese, v místě, kde je dnes Hrušnice, podařilo se lovcům vyplašit stádo kanců. První vrhl se na ně rozvášněný kníže a oštěpem jich více proklál, až se mu oštěp zlomil. Však se na něho vrhali další. Jednoho tesákem probodl, ale proti dalšímu již stál bezbranný. Tu se jednomu pánovi z družiny podařilo kance skolit a Oldřicha zachránit. Sotva ale jedno nebezpečí minulo, objevilo se nové a horší. Zatímco rozptýlení lovci se vzadu po lese s černou zvěří potýkali, vyřítilo se z černa hvozdu stádo obrovských turů. Vůdce stáda s neobyčejnými dlouhými rohy, s pekelným rykem a krví podlitýma očima napadl bezbranného knížete. Tento se ještě ke všemu zabořil do třasoviska a bránil se zlomeným oštěpem. Jeho předešlý zachránce postavil se před pána, ale byl nabrán na rohy a vymršťen do větví staletých stromů. V tomto hrozném okamžiku, kdy gigant již již hrozil poslat knížete za věrným sluhou, vyskočil mu na pomoc neznámý lovec – obr – oděný kožemi a ozbrojený kamenným mlatem. Strašlivou ranou udeřil do lebky tura, ale jeho mlat se jenom roztříštil. Tu bleskem uchopil omámené zvíře za dlouhé rohy a snažil se zuřícímu zvířeti hlavou zakroutit. Nastal příšerný zápas dvou lesních obrů. Šlachy se napínaly, žíly nabíhaly, tur řval, lovci křičely a strnule se dívali, jak západ dopadne, – neboť vše událo se během okamžiku. Tu ozval se řev a praskot. Síly obou odolaly, ale nedolal jeden roh, který při kroucení vazů praskl... Tím se zvíře uvolnilo, odhodilo svého soupeře a s jedním dlouhým rohem jako báječný jednorožec zmizelo i se stádem v hloubi lesa. Knížecí družina ošetřila raněného pána i jeho zachránce. Na jeho přání byli odneseni do jeho sídla, trnín zarostlého, kde se oba brzy uzdravili. Na paměť této příhody nazvali neznámého potomka Charvátů – Turem a jeho sídlo Trnovem. Při potulkách v okolí našel uzdravující se kníže na ostrohu Jizery a potoka Stební zrušené pohanské sídliště. Na tomto výhodném místě dal vystavět srub, který z vděčnosti daroval svému zachránci a nazval Turovem.

Pro historiky je tato doba úplně zatemněna. Naše poříčí Jizery obsadil kmen charvátský. Tomu vládl vévoda, jehož si podmanil Přemyslovec. Ten nebo jeho potomci násilím vytlačili vzbouřené potomky Turovy (Charvátovy) z Turova. Jeho srub shořel a na jeho místo vyzdvižena nejdříve tvrz Trnov, v nářečí charvátském Turnov, později hrad a hrazené město Turnov. Stalo se to snad v polovině 13. stol. za panů Jaroslava a Havla, praotců to rodu z Valdštejna (potomků mocného rodu Markvarticů), kteří jediní ze všech větví žijí dodnes.

Text byl přizpůsoben dnešní pravopisné normě.

Ludvík ČERNOVICKÝ, *Pohádky a báje z Českého ráje. Povídky z Turnovska, Mnichovohradištska, Bakovska a Mladoboleslavska. III. díl, Turnovské povídky*, Vysoké Mýto 1940, s. 134–136.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Pověsti z Českého ráje

Lidová vyprávění jsou součástí folkloru a z žánrového hlediska do ní patří např. pořekadla, pranostiky, pohádky, báje, pověsti. Hlavními rysy jsou anonymita, kolektivnost, variabilita (zejména u pověstí) a účelovost. V tomto malém seriálu se zaměříme na pověsti, které souvisejí s Turnovem a okolím. Historii sice neopustíme, ale využijeme zejména etnografický pohled (folkloristiku), přesněji lidovou slovesnost. To znamená, že nás budou zajímat ústní projevy, jež vznikaly většinou spontánně a tradovaly se po generacích, než je písmáci, kronikáři a později etnografové začali sepsávat. Díky tomu se nám dochovalo mnoho zajímavých pověstí o našem kraji. V základech pověstí totiž byly často reálné příběhy, kterým však kvůli ústnímu převyprávění pozměnili vypravěči jádro příběhu a pověst tak obohatili o fantastické rysy a další motivy.

Všichni dobře víme, že vznik města Turnova spadá do 13. století. Z té doby máme dochovanou první písemnou zmínku, jež se váže k roku 1272. Město tedy muselo být založeno již před tímto datem. Existuje několik teorií o jeho vzniku. Většina z nich má legendární charakter, to ale neznamená, že bychom jim neměli věnovat pozornost. Jednou z oněch pověstí je tento příběh.

Jak vznikl Turnov?

Před mnoha a mnoha lety odjel kníže Oldřich s Boženou, dcerou zemana Křesiny, na svatební cestu na území dnešního Českého ráje. Oldřich byl velký milovník lovu, proto se mu také v Českém ráji tolik líbilo. Turnovsko totiž bylo loveckým hvozdem, kde se hojně vyskytovali medvědi, tuři a další vysoká zvěř. Jednou, když lovili v okolí dnešní Hruštic, vyřítil se z lesa velký počet obrovských turů. Vůdce stáda, který měl neobyčejně dlouhé rohy a krví podlité oči, zaútočil s pekelným řevem přímo na samotného knížete. Lovci byli při lovu roztroušeni po lese, proto bylo kolem vladaře jen několik jeho druhů. Kníže byl útokem tura velmi překvapen: upadl na zem a bránil se zlomeným oštěpem. Když k němu přiskočil jeho sluha, tur ho nabral na rohy a vymrštil do větví stromů. V okamžiku, kdy chtěl vůdce turů skoncovat s knížetem, se z lesa vynořil neznámý lovec-obr. Byl oděn jen do kůže a v ruce svíral kamenný mlat. Strašlivou ranou udeřil zvíře do lebky, ale jeho mlat se roztříštil. Lovec rychle uchopil omámeného tvora za dlouhé rohy a snažil se jeho hlavou zakroutit. Nastal příšerný zápas dvou lesních obrů. Šlachy se jim napínaly, žíly nabíhaly, tur strašlivě řval, lovci s knížetem křičeli a strnule se dívali, jak zápas dopadne. Najednou zazněl hlasitý praskot. Síly obou obrů odolaly, neodolal však jeden roh, který praskl. Tím se tur uvolnil, odhodil svého soupeře a už jen s jedním rohem jako bájný jednorožec zmizel i se stádem v hloubi lesa. Knížecí družina ošetřila raněného pána i jeho zachránce. Na jeho přání byli odneseni do jeho sídla, trnín zarostlého, kde se oba brzy uzdravili. Na paměť této příhody nazvali neznámého zachránce Turem a jeho sídlo Trnovem. Při potulkách krajem našel uzdravující se kníže na ostrohu řeky Jizery a potoka Stební zpustošené pohanské sídliště. Na tomto výhodném místě nechal postavit srub, jenž z vděčnosti daroval svému zachránci a nazval ho Turovem.

Poříčí Jizery potom obsadil kmen charvátský, jemuž vládl vévoda, kterého si podmanili Přemyslovci. Ten – podle pověsti – násilím vytlačil Turovy potomky. Srub Turov nechal zbořit a na jeho místo postavil nejprve tvrz Trnov, v nářečí charvátském Turnov, později hrad s hrazeným městem Turnovem. Stalo se to prý v polovině 13. století.

Pověst o založení města Turnova v sobě kombinuje mytické prvky s reálnými lokacemi a historickými postavami. Z pohledu subžánru jde o pověst místní – etymologickou – objasňující vznik názvu. Příběh vychází z klasického syžetu pověsti, že hlavní postava je zachráněna bájnou postavou před nebezpečím, za které se pak odvděčí (zde výstavbou srubu, na jehož místě později vznikne Turnov). Závěr pověsti se při tom zdá být historickou skutečností (pověst tedy poukazuje na reálný základ), když je uvedeno, že Turnov vznikl ve 13. století. Jen pro zajímavost: město či jen hrad Trnov se vyskytuje v mnoha dalších pověstech z Českého ráje. To samé platí o Charvátech (kmen charvátský); jedná se o jeden z mytických českých kmenů, jenž měl Čechy obývat v raném středověku. Ačkoli tato teorie byla medievistou Josefem Žemličkou vyvrácena již v osmdesátých letech 20. století, přetrvává v literatuře dodnes.

Literatura:

Ludvík ČERNOVICKÝ, *Pohádky a báje z Českého ráje III. Povídky z Turnovska, Mnichovo-hradištska, Bakovska a Mladoboleslavska*, Vysoké Mýto [1940], s. 134–136.

Dušan KARPATSKÝ, *Malý labyrint literatury*, Praha 1997.

Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska, Praha 2007.

Velké dějiny zemí Koruny české. Tematická řada: Lidová kultura, Praha–Litomyšl 2014.

Jaroslav KŘÍŽ, *Pověsti z Českého ráje. Jak vznikl Turnov?*, in: *Od Ještěda k Troskám* 23 (39), č. 4, 2016, s. 230–231.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

4.2.1 Pracovní list – Písmáctví na Turnovsku

1. Přečtěte si úryvky a diskutujte o nich.

1839

Toho roku hned napadl velký sních, zde 1 ½ lokte, na horá[ch] 2 ½ lokte. Na horách na Příchovicích udělali do kostela díru pod sních 15 loket a mrtvý těla nechali ve sněhu až do svátků velikonočních. Pak je dávali do země. A v barákách mnohých lidé pomrzli a hladem pošli.

[...]

Toho roku se narodil František, syn, dne 11. února ráno ve 8 hodin ve čtvrtek na den svatého Lva papeže. Byly slavný křtiny. Kmotrové byli Václav Čepelík z Bukoviny skalský, švagr, Jozef Nejedlo z Doláček N. 4 a kmotry ženský, mlynářka z Vazovec Bartošová N. 8 a druhá, selka z Loušku, Antonína Jiroše [z] N. 4 manželka.

[...]

1839 toho roku v Turnově kostel klenuli, a protože chtěla věže se vrátiti, tak zase nějaký pán se jí ujal a skalský pán Leksa se zavázal nechati takové kvádry velký, tesaný na dlátko, okolo věže dáti. Pročež hned se kolem mrtvole vykopaly a šest loket hloubky do země až pod grunt věže se dostali a tu hned založili asi 20 centů železa do každého rohu a na to zakládali to kamení, který až z Kotelska jej vozili. Od jednoho s položením bylo dva zlatý šajnu, a tak to koštovalo devatenáct tisíc zlatých stříbra dohromady.

Alžběta KULÍŠKOVÁ (ed.), *Zápisky sedláka Josefa Dlaska. Měl jsem nestálé štěstí*, Turnov 2015, s. 216–217.

2. Zahrajte si na historiky. Samostatně si přečtěte si úryvky, barevně označte jazykové zvláštnosti, pomocí internetu se pokuste vysvětlit neznámá slova a další pojmy, poznamenejte si zajímavosti.

1852

Roku 1852 byla zejma více suchá a málo sněhu, jen na horách. Žádný ledy, žádná povodeň na Jizeře, jen Labe a Dunaj. Toho roku dělali varhany v Turnově v novém kostele celou zimu, až dne 25. března je odváděli ráno.

Toho roku se na moři hodně šífů i s lidma utopilo.

[...]

Toho roku 1852 dne 27. [října] večer v jedenáctou hodinu narodily se dvě cery blížňata, první Maria, druhá Antonia. Kmotr byl Václav Čepelík z Bukoviny skalský. Mariji držela na rukách šenkýřka z Malého Rohosce Anna Fišerová. Antonínk[u] držela na rukách Anna, dcera Ablova, mlynáře doláneckého, ještě svobodná. [Měly] malý planety na býku a velký při konci váhy a štíra a začátek střelce.

[...]

1853

[...]

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

1853 dne 19. února byl císař pán František Jozef od jednoho Uhra krejčovského popíchaný nožem na špacíru, ale hrabě Ben, jeho pobočník, ho chytil a hned křičel na patrolu. Hned dne 26. února byl oběšený. Hned bylo po všech městách velký slávy a modlení.

Zdroj: Alžběta KULÍŠKOVÁ (ed.), *Zápisky sedláka Josefa Dlaska. Měl jsem nestálé štěstí*, Turnov 2015, s. 254–255.

a) Barevně vyznačte jazykové zvláštnosti.

b) Vysvětlení pojmů:

nový kostel v Turnově –

šífy –

blížňata –

kmotr –

Bukoviny –

šenkýřka –

dcera Ablova, mlynáře doláneckého –

[měly] malý planety na býku a velký při konci váhy a štíra a začátek střelce –

19. února – ve skutečnosti 18. února

císař pán František Jozef –

jednoho Uhra krejčovského –

špacíru –

hrabě Ben, jeho pobočník –

patrolu –

c) Zajímavosti:

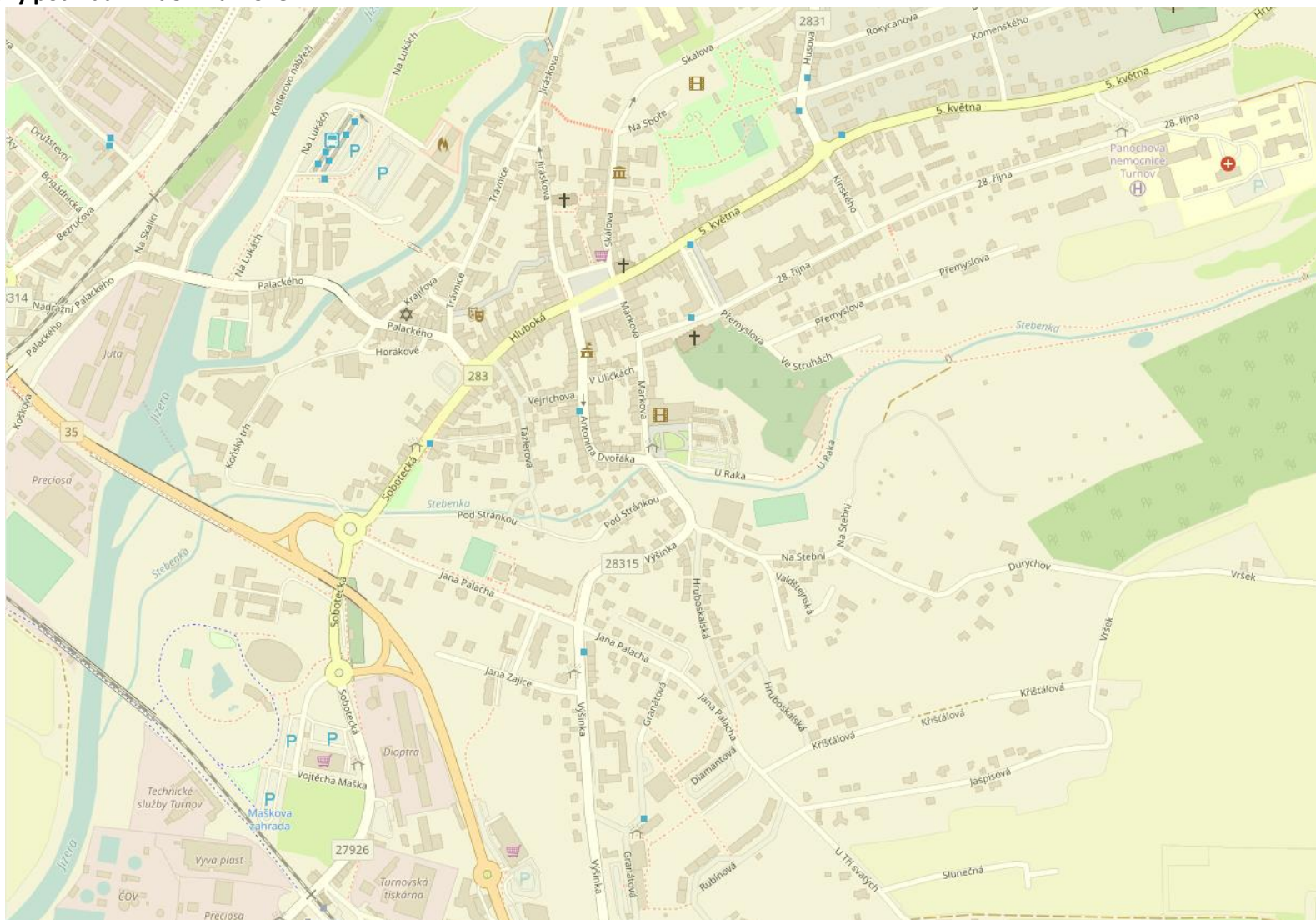
3. Zkuste si sami napsat písmácký text. Vycházejte ze struktury Dlaskových zápisků, avšak popište realitu kolem sebe.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

4.3.2 Mapový podklad – Židé v Turnově

Zdroj mapového podkladu: <https://www.openstreetmap.org> (stav k 1. 12. 2020)

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

4.4.1 Pracovní list – Židovský hřbitov v Turnově

1. V jakých jazycích jsou náhrobky na židovském hřbitově vyhotoveny? _____

2. Jaké typy písma jsou na náhrobcích použity? _____

3. Co výrazně ovlivnilo současný vzhled židovského hřbitova? _____

4. Jaký je nejstarší náhrobek na hřbitově? Z kterého roku pochází? _____

5. Jaký je nejmladší náhrobek na hřbitově? Z kterého roku pochází? _____

6. Jaké je uspořádání náhrobků na hřbitově? _____

7. K čemu sloužila budova na hřbitově? _____

8. Jaká byla poloha hřbitova vůči městu? _____

9. Svědčí něco o tom, že byly některé náhrobky zničeny? Pokud ano, co? _____

10. Kolik je na hřbitově náhrobků? _____

11. Z jakých míst byli v Turnově židé pohřbíváni? _____

12. Jaké rostliny a dřeviny se na hřbitově nacházejí? _____

13. Co se lze dozvědět o turnovských židech z náhrobků? _____

14. Poznamenejte si další zajímavosti: _____

4.5.1 Pracovní list – Bydlení v Pojizeří a Českém ráji

1. Ve které době se k bydlení využívaly skalní hrady?

2. Jmenujte nejméně jeden příklad skalního hradu z Mnichovohradištska a jeden z Turnovska.

3. Jaké jsou základní rysy roubené architektury ve středním Pojizeří?

4. Co je to lomenice?

5. Vyjmenujte alespoň 5 příkladů zemědělského náčiní, které je rozmístěno po muzejní expozici.

6. Jak vznikly modely venkovských stavení, které jsou umístěny na policích v muzejní expozici?

7. Proč se přestaly využívat tzv. skalní byty u hradu Valečov?

8. Jaké materiály se využívaly ke stavbě domů ve městech?

9. Jaké stavby vznikaly ve městech ve druhé polovině 19. století? Zamyslete se nad jejich funkcí.

10. Jaké vybavení bychom našli v měšťanském salonu konce 19. a počátku 20. století?

4.6.1 Ukázka pramenů z Muzea města Mnichova Hradiště

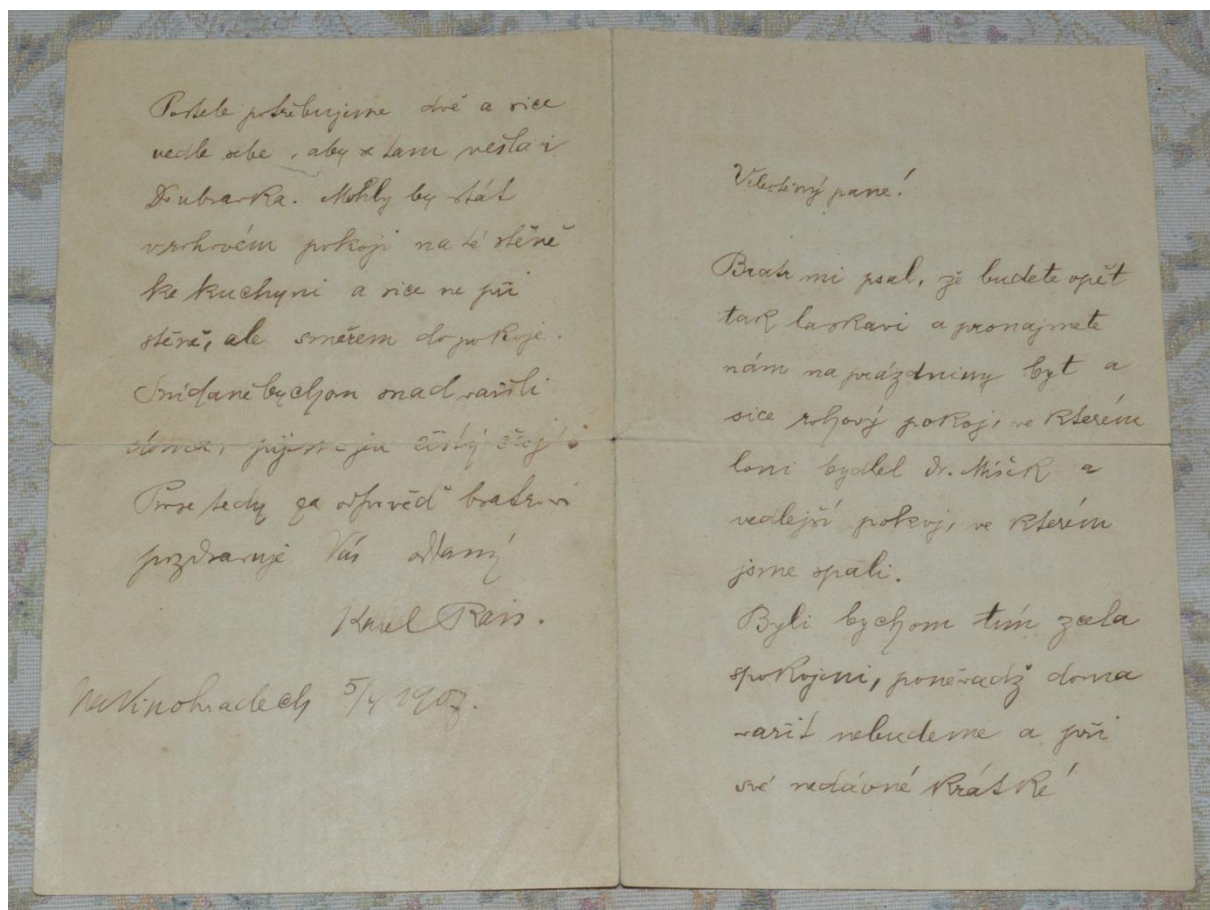
Fotografie mnichovohradištského náměstí z různých období, Muzeum města Mnichovo Hradiště.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Část dopisu Karla Václava Raise, Muzeum města Mnichovo Hradiště.

Tzv. Lancova mapa turistických cest v okolí Mužského, Muzeum města Mníchovo Hradiště.

Snímky muzejní expozice, Muzeum města Mníchovo Hradiště.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

4.6.2 Pracovní list – Historické prameny

1. Pozorně se podívejte následující fotografie zachycující mnichovohradištské náměstí. Co nám říkají o době svého vzniku? V čem se liší?

- a) _____

- b) _____

- c) _____

2. Porovnejte historický plán turistických tras v okolí Mužského se současnou mapou vydanou Klubem českých turistů. V čem tkví největší rozdíly?

3. Jaké informace se dozvíme z následujícího dopisu o místě, které je v něm pojednáno, osobě pisatele či osobě adresáta?

4. Jaké metody lze využít při interpretaci hmotných pramenů?

5. Může být za historický pramen pokládána fotografie muzejní expozice? Svou odpověď zdůvodněte.

4.7.1 Ukázky pramenů z Muzea Českého ráje v Turnově

28. října 1918.

Posvátný den!

Národní výbor ujímá se vlády v československém státě!

Památný den českého národa!

První vzkaz:

Lide československý!

Tvůj odvěký sen stal se skutekem! Stát československý vstoupil dnešního dne v řadu samostatných kulturních států světa. Národní výbor, nadaný důvěrou všekterého lidu československého, přejal jako jediný, oprávněný a odpovědný činitel do svých rukou správu Tvého státu. -----

Celý svět sleduje Tvoje kroky do nového života, Tvůj vstup do země zaslíbené. Zachovej štít čistý, jako je uchovalo Tvoje národní vojsko: československé legie!

Nepomínej národní kázně! -----

Na počátku velkého díla ukládá Ti Národní výbor, ode dneška Tvoje vláda, aby Tvoje chování a Tvá radost byly důstojny veliké chvíle nynější. Naši osvoboditelé, Masaryk a Wilson, nesmí být oklamáni ve svém předsazení, že dobyli svobody lidu, který dovede sám sobě vládnouti! -----

Zpráva o převratu rozléta se bleskurychle po městě. Zpráva se nevěřilo, vždyt' tolikrátě byli jsme oklamáni. Ale brzy objevil se první červenobílý prapor na domě pa-
na Linky v Palackého třídě. Lid stávil se v hloučkách po ulicích, všude s nadšením a radostí rokovalo, každý říkal a pevně doufal, že všem útrapám je konec. --
Co lidi pohnutím shlo a němě s pohnutím tisklo ruce přátelům i cizím. Radost byla veliká, bez konce. -- Smizely pojednou rozdily stave, povolání - byla v nás jedna společná národní láska k sobě.

- 27 -

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Byl to den velké radosti a ještě větší naději v lepší budoucnost.

Všichni velký průvod občanstva a vojska s hudbou, praporek - jásot, volání slavy. Velkolepý tábor lidu. Gradnice uvítal svobodu, starosta města, Ph. Hg. Josef Radský, Matěj Kotátko, Václav Kulich, Jos. Stejskal a J. Příša.

A druhý den - všude klid, důvěra, lidé jdou po práci. Jen každý s dyktivostí lapá četné a hojně novinky, které přicházejí ze světa, zvláště hlučným dojmem na kulturního člověka působí klid, rozvaha a důstojnost převratu, co jinde všude suří smutek a revoluce.

První dny převratové v Turnově vyličují „Paměti okresu turnovského za světové války“ od Václava Kulicha, (díl I, str. 47) a „Světová válka a její ohlas v Turnově“ od M. U. Dra. Vojtěcha Krále.

Správu okresu převzal v úterý, 29. října 1918 Okresní národní výbor, v němž zastoupeny byly všechny tehdejší politické strany. Předseda Josef Látarský, rolník a ríšský poslanec z Příšovic. Mezi členy rozděleny různé funkce. Výbor převzal veškerou úřední agendu a dozor nad ní. Pomáhal „Sokol“, studentstvo.

Činnost: (je vyličena v „Pamětech“ díl I, str. 53 a dále).

31. října 1918. Vojsku v Liberci dán rozkaz obsadit „vzbouřený“ Turnov. Setnina vyšla z Liberce, ale u Rychnova se rozprchla.

20. listopadu 1918 založen „Svobodný prapor kraje Pojizerského“, podle kázně sokolské. Brzy byly postaveny čtyři vyzbrojené setniny pochodové po 150 mužích. Mnozí z praporuúčastnili se boje na Ilavsku pod sokolským praporem.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Přepis kurentu:

Tu welkost 100. ductů, pak je těch 18. kausků Strazů 1/m (?) jednau dělani po 100. sta ductech

od každe welkosti jen abilili [!] čistem, tež jak je těch pět Granátků sklenich mali swaceti od každe welkosti po 50. ti ductech skleni, pak take jak sau ti welki tři granati skleni kulaté, od te welkosti bile Luzi (?) pululate sklène Perle od každe sorti 5. ductů, pak Golt Músl 6. ductů, pak třibni Folio Rubinowi Ssmerakowi Amatiski a bili od kazde barwi po 2. sskatůlkach a Safirki a Topaski po 1. dni sskatůlce, pak fainowi tenki kračbiršt as 10. kusů, pak Nireberskeich Nodlfeile sečst caůlů kulaté půlkulaté a třihrane po 5. ductech a ploskich jen 1. ducet, pak pěti caůlowich kůlate půlkulate a třihrane po 5 ductech a ploski jen 1. ducet, pak jestlibiste měl ti 4. ssnůri Koralů kůlate přirůce, ale hnedt mě to nezasileíte, dřiw mě (?) gisstě že to mate uchistane a ja wam budupsat po kom mě to mate zaslat.

Jen mam strach jestli tomu wssemu porozumíte a nezmatete, neb Lidmilka to nechtěla wrisowat a mě se Ruka třese tak wibrála kaminki na mustr, jen abito bilo pěkní a ne drahe. – Zelame wam stale zdrawi a nassi uctiwau poklonu wam a wassi rodině was přítel.- F. Marek
as mě budete na zboží na paklikach psat jake zboží
tak kraí paginu obrate k sobě a pisste, abich nemusel paklik obracet diž chci přečíst a zas rozwobalit.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Příběh 1841.

ze spisů provede jeho vyšetřování s Lewpoldem Patceltem, vůbec Pácal nazvaným, dle nevyššího dvorního dekretu od 2. listopadu 1841 dwor=

číslo 6466 kráje zločiny aukladné laupežnické vraždy, laupeže, pokusu o krádež, pak těžký policej přestupek krádeže na smrt odsouzeným.

Lewpold Patcelt, vůbec Pácal nazvaný, w Turnowě dne 10ho února 1817 narozen, již co školní šák krádeží na místním řamáci spáchal, a šel tu samou we škole s metlou potrestán byl.

Po vyjití ze školy, doma nějaký čas se pozdržav, odebral se pak do Prahy k vyučený hodinářství a pracoval po svém vyučený dílem we Wjdní, dílem w Praze co towarýš.

W roku 1840 do Turnowa se nawrátiw — gsa k žiwobytí pohodlnému a bře nasloněn, a při tom práce se štitw — počal brzy po penězích u tabácký Antonína Wolfráma se nacházejících tautiti.

K upokojení túžby této spogil se s bratrancem svým Františkem Patceltem, a oba počali prostředků wyhledáwati, by se peněz Antonína Wolfráma zmocnili. Ustolw se jim gedentrate malá krádež peněz u Antonína Wolfráma moci wlaupání podatila, tak přede gých dšlšmu předzewzetj, Wolfráma zavražditi a při té příležitosti wšech w geho obydlí se nacházejících peněz se zmocniti, dílem nepohodlností, dílem swědomj se oziwagjey w cestu kráceli. Tu se oba w měsícy březnu letošního roku usnšli, wozku Josefa Johana, od Wolfráma do Prahy pro tabák poslaného olaupiti, za kterau přjcinau geg dne 21ho března b. r. na cestě z Turnowa až za Podol následowali, kdež Lewpold Patcelt klackem při sobě magjým wozku pozadu do blawy udeřil, a ránu takowau gestě gednau opakowal; poněwadž wšak tento gestě se brániti a o pomoe wolati w stawu byl: tak oba zločiny, upuštwwše od swého aumyslu, prchl.

Po šlamání aumyslu tohoto, tjm aučinliwěgi se pečowalo, Wolfráma samého za: wražditi a geho peněz se zmocniti, a tudí Lewpold Patcelt pod wšelikými záminkami u Wolfráma se dostawowal, by swúg brozow aumysl wykonat, a takowým způsobem se dwa: náctkráte dílem u Wolfráma, dílem u přibytku dostawil, až pak konečně dne 31ho března b. r. mezy čtvrtau a pátau wace podinau s sekerau k wykonání swého aumyslu wšlášle uhradnau k Wolfrámu přišel, d nē čtwt libry šňupawého tabáku požádal. Gať Wolfrám tento tabák w krámě wážj Lewpold Patcelt za njm se přilaudil, sekera wy: táhnutau obě ma rukama chopil, a nj geg od zadu tak do blawy udeřil, až se hned na spēt štal. Tu Lewpold Patcelt rychle dwēe zaštrčil, tau samau sekerau Wolfrámu oba spánky rozlaul, a konečně s bítwau př sobě magjey, křk podřezal, přičemž zavražděnému zlaté hodinky z kapsy odegmul a wšech w kase uložených peněz se zmocnil. Poněwadž wšak mezy tímto činem několik lidj k přibytku Wolfrámu přišlo, a wražděnj dwēmi progiti nemohl, tak mēj železnau w zadnjm okně kwelbu wykrautil a tjm samým prchl.

Gať rychle powěst o spáchané wraždě se pronešla, hned wšeliké důwody a mezy njmi wšlášle geblice přšj, w rychlem přhnutj stracená, důmenj proti Lewpoldowi Patcel: towi popudili, w gehož následu ten samy hned do wězení a k wyšetřowání se dostal.

Uplný důkaz winy proti Lewpoldowi Patceltowi geho dle pravidelných předpisů učiněním wyznánjím, gakož y spolu wygádněním swědků přjshau ztvrzeným, opodstatněn se wynassel.

Mocy nevyššího dworního dekretu od 2ho listopadu b. r. dworního čísla 6466 Geho cýsařská kráľowská Milost na oně s Lewpoldem Patceltem štrž zločiny aukladné laupežnické vraždy, laupeže, pokusu o krádež, pak těžký policej přestupek krádeže provedené wyšetřowá: nj, pak na oně při práwu kryminálnjm král. kragského města Mladěboleslawi dne 21ho čerwna b. r., a při cýs. král. české Apellacy dne 20ho čerwnce b. r. na trest smrtj stegně wyčēné rozsúdky, a konečně na zanesenau od cýs. král. nevyššího dworního soudního práwa neypoňženějšj zpráwy moci ne: šši rezolucy od 23ho říjana b. r. nevyššímu dwornímu soudnjmu práwu natiditi ráčila by proti Lewpoldowi Patceltowi auřadem ney: wyššího saudec gednalo.

Neyvyšší dworní soudnj práwo tēy uznalo: že Lewpold Patcelt — zločinu aukla: dne laupežnické vraždy, laupeže, pokusu o krádež, pak těžkého policej přestupku krádeže winnen — smrti prowarzem potrestán a powinnen býti má, autraty kryminálnj zpraw: dále oným, gjmžto náhradu škody, olaup njm Antonína Wolfráma způsobené zpráw: slusl, se zanechává swau bezškodnost proti Lewpoldowi Patceltowi w práw: dáwati.

Tento nevyšší ortel w celém swěně obsahu Lewpoldowi Patcelto pádu 1841 dle pravidelných poukazů proplášen, a dne 26ho listopadu činy odprawenjm wyplněn byl.

W Mladěboleslawi dne 26ho listopadu 1841.

Cena gednopo kusu šest 3 kr. wjd. čísla.

Muzeum Českého ráje v Turnově, fond Pozůstalost A. Pacleta, popis soudního procesu s L. Paclem, inv. č. A-OF-AP 34

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

P i s e ň
o veliké
p o w o d n i w Č e c h á c h

pocházející nejvíce z hor Krkonošských

dne 1. 2. a 3. srpna roku 1858

z Libereckého (Reichenberského) německého spisu zčeštil a
w píseň uwebl

Frant. K. Hudský

z P o m n i c e.

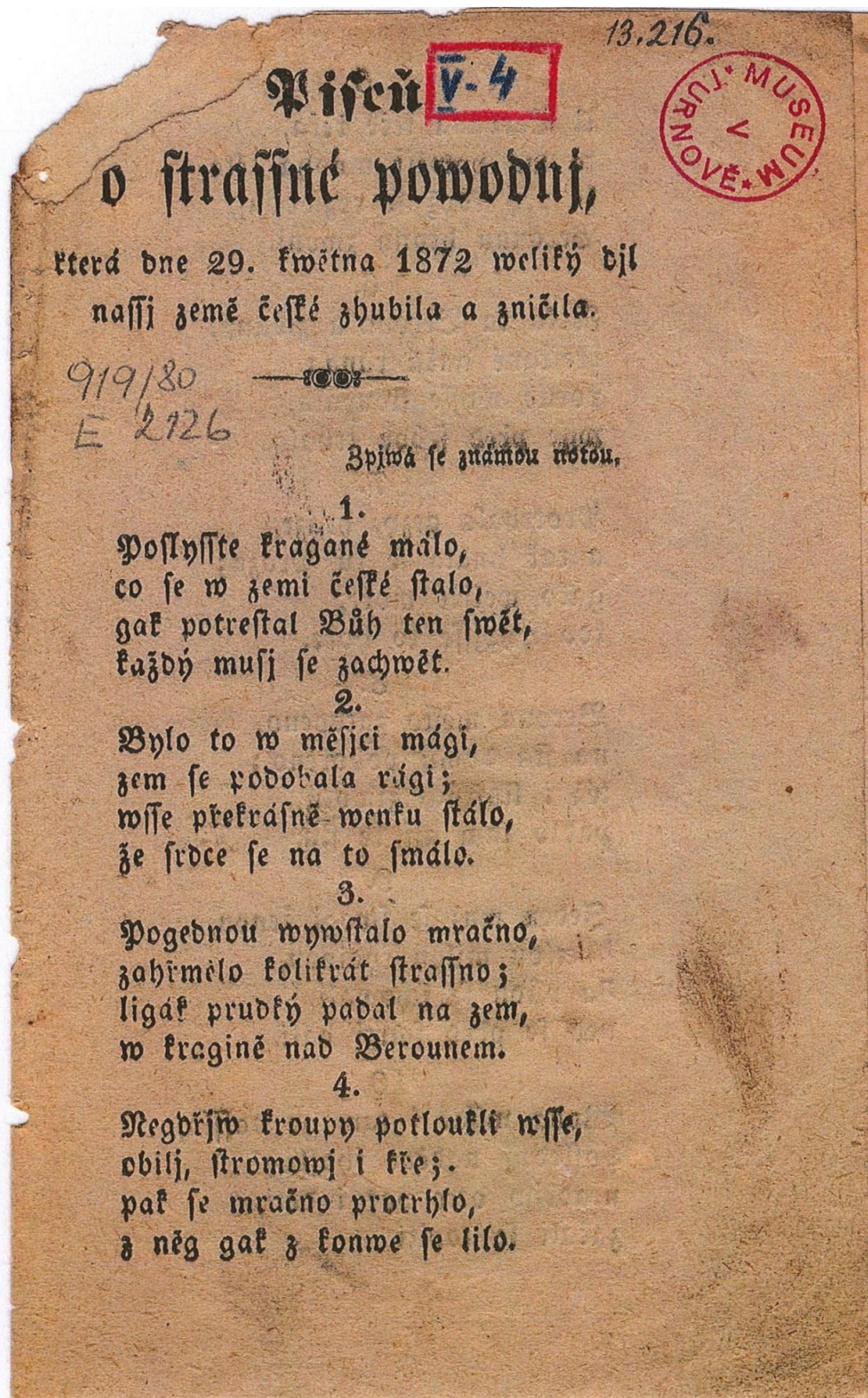

Tisk F. J. Kastránska w Jičíně.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MSMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Muzeum Českého ráje v Turnově, kramářská píseň O veliké powodni w Čechách, Jičín po 1858

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

30. VI. 1922 uvítáno 30 techniků polských profes-
sory, kteří byli návštěvou na studiích v ČR; do
Turnova přijeli prohlédnouti vodovod.

17. IX. 1922 přijel do Turnova náš první
president T. G. Masaryk. Přijel ve
2¹⁴ hod. odpolední vlakem z Žel. Brodu. Byl
návštěvou v radnici a v odb. škole, na rybníka-
ch na Mariánské skále a v Ledníhorkách.

Nad hruňčí riviérou, obrovské nadšení. Přítomnost
jeho byla filmována (první film z Turnovska)
Okres v upomínku na Český ráj věnoval mu 12
uměleckých dřevorytů z Turnovska na japon-
ském papíře svázaných do koženého obalu my-
kládaného drahotkany. Obrazy K. Věka, draho-
tkany nasadil prof. Kulhánek, vazbu K. Hendrych.

18. VII. 1925 dlela na Turnovsku návštěva sloven-
ských učitelů, byla pohostěna a pozdravena obcí.

19. VII. 1925 byl v Turnově s agrárními sjezdu přít-
omen P. Ant. Svěhla, ministerský předseda.

Za výstavy navštívila řada vynikajících našich
lidí kraje město, jako P. Novák, ministr obchodu,
dr. Markovič, min. rybníků, Dolanský, min.
spravedlnosti, Monsignore Tědneck, min. zdra-
voctví. Čestné sjezdy rodáků, politických stran
a různých korporací.

4. VI. 1927 byli v T. generál Faucher a Rycht-
moe.

24. VI. 1926 návštěva amerických Čechů v hoj-

Herrschaft *Mühl Turnau*

Kreis *Bünzlau*

Kuhpockenimpfungsattest.

Michael Kottler

gebürtig von *Turnau*

aus No.

alt *5* Jährig vom Unterzeichneten

im J. 1804 mit echtem Kuhpockenstoffe geimpft worden, und hat die
echten Kuhpocken ordentlich überstanden.

Turnau den 7ten Septembris 1829

Johann Penatz

Impfarzt.

*Solowaypörneri jest důležitě v tom, že byl Mich. Kottler
první v Turnově suchou materií
štěpený a z něho se teprve jiné děti štěpily; neb toho času nechtěla žádná matka své děti suchou
materií dát oštěpit.*

Muzeum Českého ráje v Turnově, Kuhpockenimpfungsattest, A-P-MK 23

Přepis kurentu: Toto vysvěčení jest důležité v tom, že byl Mich. Kottler první v Turnově suchou materií štěpený a z něho se teprve jiné děti štěpily; neb toho času nechtěla žádná matka své děti suchou materií dát oštěpit.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

4.7.2 Ukázka vzorů písma švabachu a kurentu, písanka

	Textur	Rotunda	Schwa- bacher	Fraktur
a	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ
d	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ
g	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ
n	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ
o	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ
A	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ
B	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ
H	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ
S	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ

Zdroj: Wikipedia, die freie Enzyklopädie(stav v 11. 12. 2020).

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

A,a	U u	n, m	N n
B,b	L b	O, o	O o
C,c	E c	P, p	P p
D,d	C d	Q q	Q q
E,e	L n	R, r	R r
F,f	F f	S, s	S s
G,g	G g	T, t	T t
H,h	F f	U, u	U u
I,i	G g	V, v	V v
J,j	F f	W, w	W w
K,k	G g	X, x	X x
L,l	L l	Y, y	Y y
M,m	M m	Z, z	Z z

Vytvořila autorka na základě vlastní praxe.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MSMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

B	L	hab
D	č	lastova
E	č	žav.
e	m	žns
H	f	hala
h	f	žmar
k	k	koza
k	k	Máma
P	p	api
P	y	mifl
r	r	Máma
S	ž	žmar
	ž	žmar
	ž	žmar

PROSTOR PRO VŠE Jméno:

žmar

Vytvořila autorka na základě vlastní praxe.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

4.8.1 Mapové podklady z Muzea českého ráje v Turnově

Detail mapy stabilního katastru města Turnova. Držitelem digitální kopie je Muzeum Českého ráje v Turnově.

Detail Kladiánovy mapy, Muzeum Českého ráje v Turnově.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

4.8.3 Pracovní list – Stabilní katastr a další mapy

I. Brainstorming

1. Důkladně si prohlédněte matu turnovského stabilního katastru. Jaké barvy se v něm objevují a jaký je jejich význam?

2. Byly domy číslovány nahodile?

3. Objevují se v katastru názvy ulic?

4. Jakým jazykem jsou údaje v mapě zapsány?

5. Jaké další údaje z katastru zjistíme?

6. Kdy vznikl turnovský stabilní katastr?

7. Byly v 19. století Daliměřice součástí Turnova?

8. Jak se v 19. století jmenovala Skálova ulice?

9. Které církevní stavby jsou na mapě vyznačeny?

10. Jaké budovy z hlediska stavebního materiálu v Turnově převažovaly?

II. Skupinová práce

1. Z jakého materiálu byl zbudován mnichovohradištský most přes Jizeru?

2. Které významné stavby jsou v katastru zaznamenány?

3. Komu je zasvěcen mnichovohradištský kostel nedaleko náměstí?

4. Jaký byl tvar mnichovohradištského náměstí?

5. Nacházely se ve městě nějaké vodní plochy.

4.9.2 Pracovní list – Nářečí na Turnovsku

1. V původně mluveném textu zaznamenejte nářeční prvky. Můžete použít třeba pastelky:

(...) ale ten pan farář k nám chodil a byl ohromně hodnej pamatuju že von měl krásnýho psa a jednou přišel do toho Jirkova a se mu pes ztratil než vodučil to náboženství tak se pes ztratil bylo to před Vánoci a von byl nešťastnej na lyžích přijel hledal a tatínkoj říkal kdybyste ho našli prosím vás mně dejte vědět já si pro něj přijedu a tatínek náš šel na Štědrej den pro stromek do lesa protože jsme měli les a koho tam nepotkal toho milýho pejska tak ho vzal a už se stmívalo skoro to ve čtyři hodiny bejvá tma že jo a tenkrát my jsme se sestrou toho pana faráře měly tak rádi že jsme říkaly ne my jdeme do Držkova maminka nechtěla že už je tma foukalo prostě vánice byla ale my jsme tam došly a pamatuju ale to jsme tam přišly a voni tam měli nějakou návštěvu voni nás pozvali dovnitř že jo tak nám dali cukroví dostaly jsme i stříbrnou pětikorunu a to jsme byly strašně šťastný a pan farář byl ještě šťastnější nežli my (...).

(Železný Brod-Jirkov, 2011, žena, r. 1926)

Převzato z:

Převzato z: Hana GOLÁŇOVÁ – Martina WACLAWIČOVÁ – Zuzana KOMRSKOVÁ – David LUKEŠ – Marie KOPŘIVOVÁ – Petra POUKAROVÁ: *DIALEKT: nářeční korpus, verze 1 z 2. 6. 2017*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2017. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

2. Na základě svých vlastních zkušeností s jazykem v našem regionu vyplňte tuto tabulku. Hranaté závorky označují výslovnost.

Hláskoslovná či tvaroslovná změna	Příklad změny	Míra uplatnění
na koncích slabik v/f → [u]	mrkev → [] pravda → []	
v → [w]	vyprávět → []	
dloužení některých samohlásek	moře → [] dole → []	
ý/í → ej	mladý → vozík →	
koncovka -ej v 7. p. j. č. měkkých ženských pod. jm.	růže → práce →	
u slov na ji-, jí- → i-, í-	mám ji → [] jinak → []	
u pod. jm. vzoru předseda v 7. p. j. č. -em	Frantou → tátou →	
koncovka -ovi v 3. a 6. p. j. č. pod. jm. rodu mužského živ. nahrazena -oj	bratrovi → dědovi → Petrovi →	
tvár 4. p. mn. č. rodu muž. živ. stejný s tvarem 1. p.	na pstruhy → na pány →	
v 2. os. j. č. slovesa „být“ tvar „seš“	ty jsi →	
ve složených tvarech min. času jsi → -s	dal jsi → plaval jsi →	
zakončení 3. p. mn. č. na -om	Novákovým → sousedům →	
ve slovesech 3. os. mn. č. přít., času koncovky -ou, -ej, -aj	kupují → prosí → volají →	

Převzato z: Jana MAIEROVÁ, *Dialekt podkrkonošské oblasti zejména v odrazu hypokoristických podob rodných jmen*, Praha 2014, bakalářská práce obhájená na FF UK.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

4.10.2 Pracovní list – Národní obrození na Turnovsku

Ukázka č. 1

Návrat

Jede milý z vojny,
jede domů z pole,
a již vidí vrchy,
a již známé role.

Věnec vavřínový
nese z těžké cesty,
aby k němu přidal
věnec od nevěsty.

Přišel do vsi tiché,
nikdo již ho nezná,
„Ach, snad milka věrná,
ta mě přec snad pozná?“

Hoši nesou rakev,
na rakvi je kvítí,
za ní matka stená,
nelze dceru miti.

Pozná hošík matku,
srdce jemu poví,
milou že mu nesou
mezi smutné rovy.

K hrobu pak se vrhne,
nechce věnec nový,
a na rakev hodí
věnec vavřínový.

Zora 1851.

Václav Čeněk BENDL, *Básně a novely*, Praha 1938, s. 218–219.

Ukázka č. 2

K potůčku v dědině

Plyň potůčku od podraží
Za Oujezdskou vísku,
Bublej dolem ku Slávinu¹
Habřinou po písku.

Ty budíš teď v srdci mužném
Sladké upomínky,
Z jara klouček jak pouštival –
Obraz štěstí – mlýnky.

¹ Les v utěšeném údolí blíže Loukova a Sezemic.

Jak radostí s druhy tleskal,
Skákal kolem hříčky,
Když tvé vlnky tepávaly
Něžné lopatičky.

Kam se děli druzi mládí,
Co tu se mnou hráli?
Kam ty modré dvě očinky,
Co se na mne smály?

Od těch dob co srdcem pěvce
Proudilo již písní,
Písní touhy, plesů, lásky
Ve tajemné tísni!

Jaké po nebi mu jasném
Přešly bouře velké,
Žeby proudy neobsáhlo
Tvé korýtko mělké.

Proto předce choval věrně
Slova své matinky:
Mít za vůdce hvězdu ctnosti
Po život celinký.

Plyň potůčku – slzu vezma,
Upomínky pěstuj,
A tam u hřbitova věrně
Vše matince zvěstuj.

Václav Jaromír PICEK, *Písně*, sv. 4, Praha 1859, s. 9–10.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MSMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Ukázka č. 3

Uwedenj

Gakož při každé wědě, tak i w této namjtagj se následugjcj otázky: 1) Co se wyrozumjwá tjm slowem logika, a nebo : čjm tato wěda se zanášj? 2) Na kterém mjstě ona mezi ostatnjmi wědami stogj ? 3) Z gakého pramene swé nálezy neb sady čerpá. 4) Kterého stupně dosahuge gistoty ? 5) Které gsau hlawnj částky gegj?

Každému gest wědomo, že člověk při swém myšlenj následuge gistých prawidel, bez kterýchby ani sám sobě nerozuměl, ani od giného rozumjn nebyl, rowně tak, gakoby i řeči druh druhu nerozuměl , kdyby slova pronešená žádnými prawidly se neřjdila. Těmto prawidlům , podlé kterých mysljme, ucj nás logika, gakoby řekl umnice od řeckého λογος t. um.

Antonín MAREK, *Logika nebo umnice*, Praha 1820, s. 7.

Úkoly

Dobře si přečtete ukázky č. 1 – 3 a pokuste se odpovědět na následující otázky.

1. Přiřaďte k jednotlivým ukázkám jejich žánr. Nabídka: odborná literatura, epická poezie, lyrická poezie.

ukázka č. 1

ukázka č. 2

ukázka č. 3

2. Stručně popište děj ukázky č. 1.

3. Co se z ukázky č. 2 dozvídáme o lyrickém subjektu (básníkovi)?

4. Objevují se v ukázce č. 2 nějaká místní jména odkazující k básníkovu rodnému regionu?

5. Pokuste se odvodit, jaké pravopisné změny postihly v průběhu 19. století český jazyk (tj. která písmena změnila svou grafickou podobu a jak).

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

4.11.2 Soupis elektronických slovníků a databází

Název	Link	Charakteristika
Kramerius 3	http://kramerius.nkp.cz/kramerius/Welcome.do	Digitální knihovna starých knih a periodik
Kramerius 5	http://kramerius4.nkp.cz/search/	Digitální knihovna knih a periodik
Kramerius Liberec	http://kramerius.kvkl.cz/search/	Digitální knihovna zejm. regionálních knih a periodik
Kramerius Akademie věd ČR	https://www.lib.cas.cz/digitalni-knihovna/	Digitální knihovna periodik a knih z produkce Akademie věd ČR
Biografický slovník českých zemí	http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/Hlavn%C3%AD_strana	Slovník obsahující hesla k osobnostem českých zemí
Lexikon české literatury	https://www.ucl.cas.cz/edicee/lexikon/lexikon	Slovník obsahující hesla k osobnostem české literatury.

V omezené míře lze využít Wikipedii, kde jsou v některých případech odkazy na zajímavé zdroje

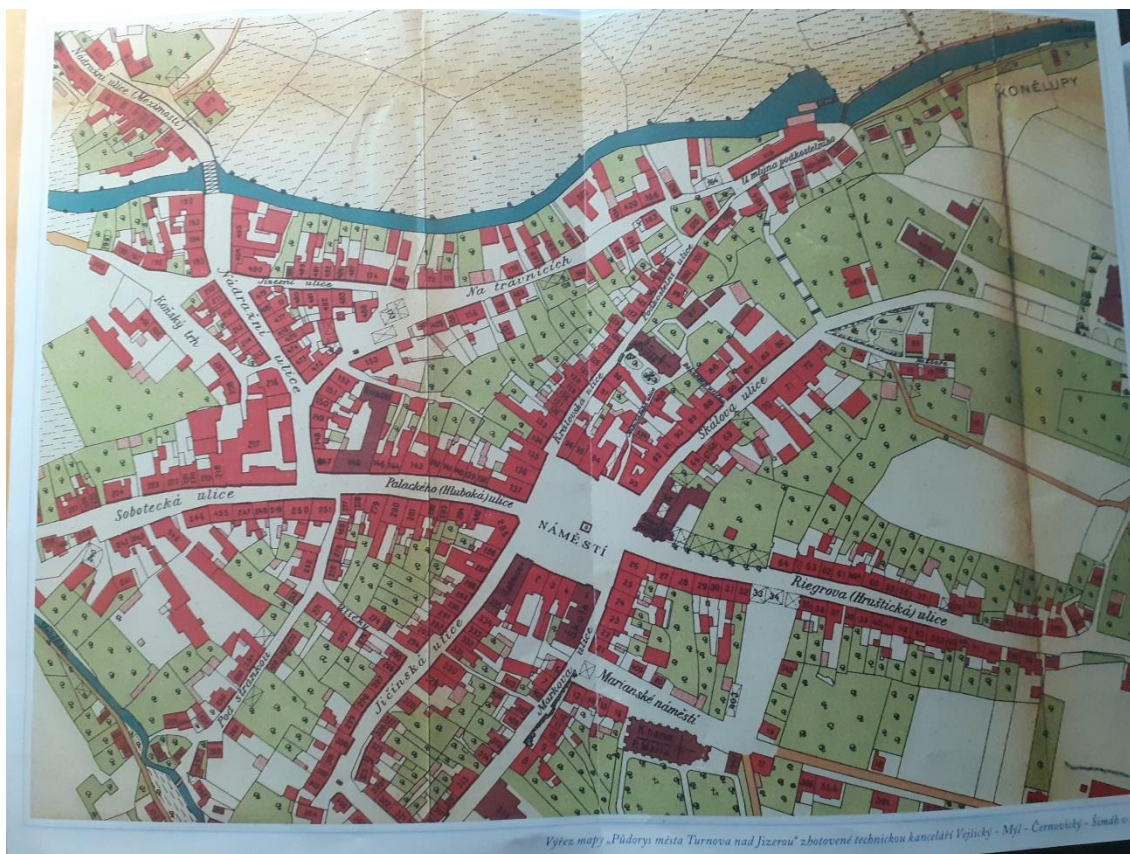

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

4.13.1 Ukázky fyzických map – Mapové podklady zapůjčené z městské knihovny

Repro mapy z roku 1904, které je součástí publikace Pavel JAKUBEC – Terezie DUBINOVÁ, *Židé na Turnovsku*, Turnov 2010.

Plán města Turnova z roku 2002.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Plán města Turnova z roku 2006.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

4.13.2 Pracovní list – Názvy vybraných turnovských ulic

1. Na základě map, které máte k dispozici ve fyzické podobě nebo na internetu, doplňte tabulku.

Současný název ulice	Rakouské císařství	Rakousko-Uhersko	První republika	Socialismus
Náměstí Českého ráje				
Hluboká				
Sobotecká				
Palackého				
Skálova				
5. května				
Mariánské náměstí				
Antonína Dvořáka				
Markova				
Jiráskova				
Trávnice				
Krajířova				

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

2. Pokuste se vysvětlit původ názvů některých turnovských ulic či místních částí.

28. října –

Abigail Horákové –

Achátová –

Brigádnická –

Bukovina –

Durychov –

K Vodárně –

Koňský trh –

Na Lukách –

Pekařova –

U Lip –

3. Na základě tabulky z úkolu č. 1 odpovězte na následující otázky.

a) Která ulice z přehledu nejčastěji měnila název? Proč?

b) Jsou některé ulice, které svůj název naopak nezměnily? Proč?

c) Jaký typ pojmenování převažuje v mapě stabilního katastru?

d) Jaké názvy se užívaly v období socialismu?

e) Jsou v Turnově dodnes nějaké pozůstatky názvů ulic z období socialismu?

f) Zkuste odhadnout, kolik je v současné době v Turnově ulic a prostranství.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

4.14.1 Ukázky textů Jaroslava Rudiše

Musí to být už blízko. Jdu po úzké lesní cestě. Tenkrát nebyla zalitá asfaltem, jen štěrk, bláto a na zarostlých krajích poházené obří osekane klády. Na stromech žádné turistické značky. Kdo by sem tenkrát chodil.

Zastavím na rozcestí, zelená a žlutá zahýbají do tmavého lesa, každá běží na jednu stranu. Stál tady ten kříž? Měl tenkrát Ježíš ulomenou hlavu? Červená pokračuje dál po asfaltce. Musí to být tímhle směrem.

Mám žízeň. Ze všeho nejvíc bych si ale chtěl zapálit, nebyl to rozumný nápad přestávat. Mohl jsem to nechat na někdy jindy, na nějakou jinou dobu. Jdu dál, les je zavalený tichem, jen někde v dálce slyším motorovou pilu a traktor.

Najednou šílený zvuk. Leknu se a uskočím do příkopu. Kolem se prožene pět cyklistů. Rychlá jednotka vosí armády, co sem spadla z Marsu. Svalnaté nohy monotónně ukrajují kusy cesty. Poslední jezdec secvičený pohyb naruší, když na chvíli přestane šlapat a plivne do borůvčí. Lesklá těla mizí v dálce mezi stromy.

Pořád si nejsem jistý, zda jdu dobře, je to přece jenom dobrých dvacet let. Mám sice v batohu mapu, ale jsem líný ji vy-táhnout. Tenkrát jsme ji měli a stejně jsme zabloudili. Schovávali jsme se v lese a nikdy nešli po cestě. Příliš jsme se báli. Teď je to jedno. Přes asfalt přebruslil had. Užovka.

Jdu dál a poslouchám vítr, rozechvívá koruny stromů, skoro samé jehličnany, občas bříza nebo osika. Najednou dostávám strach. I tenkrát jsem ho měl, taky se to dalo docela dobře po-chopit. Ale proč teď, když už o nic nejde? Když nehrozí, že by za každým stromem mohl být voják se samopalem a v křoví čokl s vyceněnými zuby. Hučí mi v hlavě. Vítr fouká a nakonec mě vyprovází na kraj lesa.

Jsem rád, že jsem venku. Rozhlížím se a myslím na přírodu kolem, na všechny ty staleté stromy. Snažím se uklidnit, že tady byly dlouho přede mnou a budou i po mně, že ty stromy jsou to, čemu se říká nekonečno. Hlavně si nutně potřebuju zapálit. Sakra. Krabička poslední záchrany, kde je?

Slunce mě najednou prudce pálí v očích. Dívám se na po-zvolné kopce pohraničních hor. To je určitě Německo. Táhle ten kopec už musí být Bavorsko – neříkali jsme si tenkrát?

Jdu dál a rozhlížím se. Velká letní louka vlnící se ve větru jako hladina moře. Stodola, kde jsme kdysi přespali. Tady jsem měl svoji první holku. Nízký plot a stavení. Hrubě sekaná horská dřevěnice s ostře červenou plechovou střechou, pod malými okny pečlivě vyskládaná polínka. Na jižní straně satelitní anténa. Chalupa se leskne ve slunci, je opravená, vypadá jako z pohádky. Určitě ji teď na léto koupili lidé z města. Nikde nikdo.

Kráčím k chalupě, a pak ho uvidím. V ruce má kosu a seká trávu. Chvilí váhám, jestli je to on. Musí to být on! Zestárl, je víc nahrbený, ale to byl tenkrát přeci taky, levé rameno výš než pravé. Může mu být přes osmdesát, ale kosu drží v rukou pevně a jistě, stejně jako tehdy, když nám nabídl vodu, a jeho žena chleba, špek a pivo. Tráva si pod úder kosy lehá, jde na smrt docela klidně a odevzdaně.

Pak se hubený stařec uprostřed švihů zastaví. Narovná se, protáhne a podívá se do slunce. Rukávem kostkované flanelové košile si otře zpoceně vrásčité čelo, z kapsy montérek vytáhne brousek, plivne na něj a začne brousit.

A všimne si mě.

Díváme se na sebe. Docela dlouho. Vítr mu čechrá zbytky šedých vlasů, do rukávu si otře rty, levou rukou opřen stále o kosu. Má modré, trochu vybledlé oči a žluté polámané zuby. Shodím ze zad batoh. Pořád bych dal dva roky života za cigaretu. Nic neříkám, on také ne. Prostě se na sebe jen tak díváme. Přerostlá tráva se vlní a po silnici projede těžký nákladák plný dřeva.

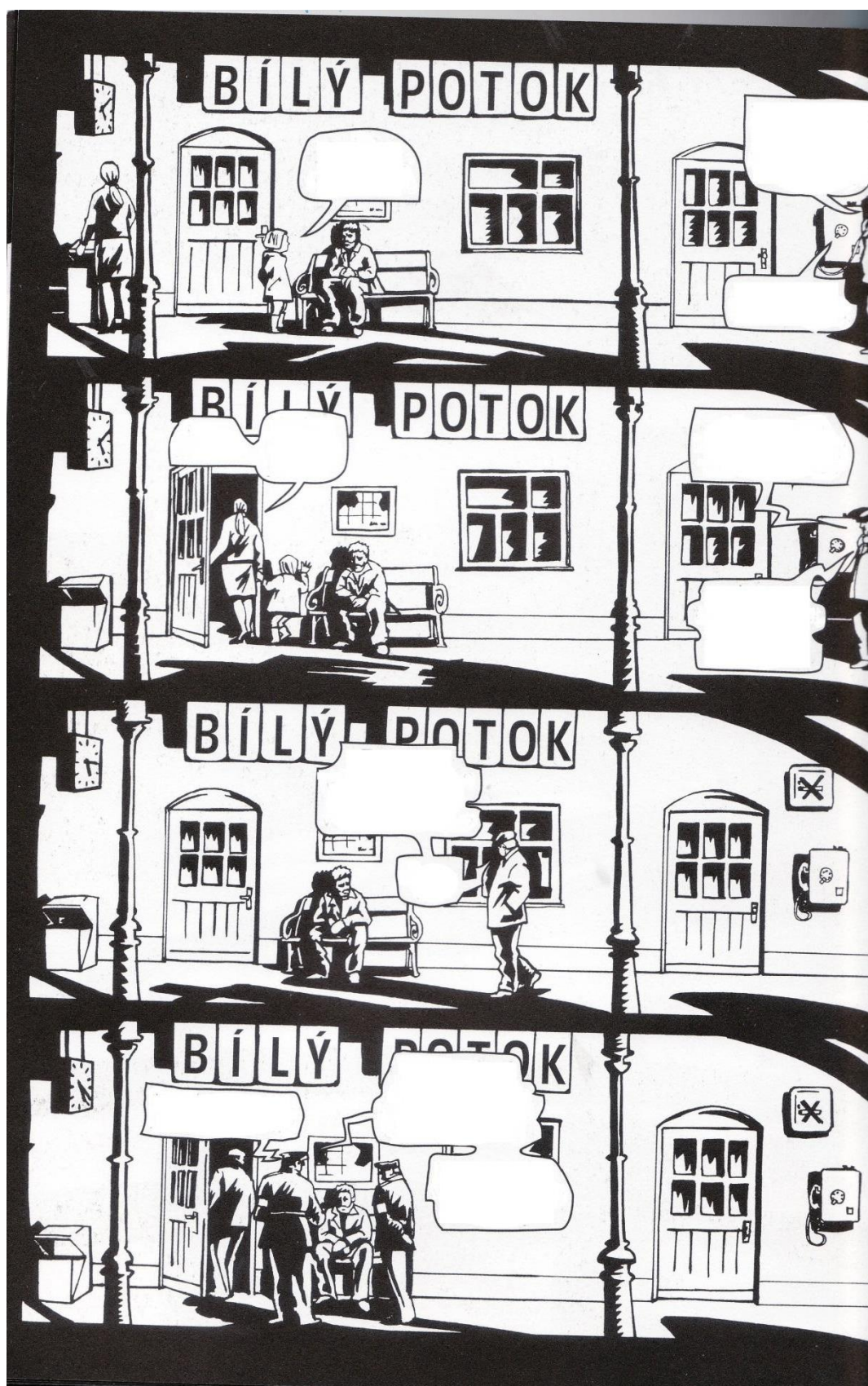
Tenkrát léto končilo a teď teprve začíná.

Jaroslav RUDIŠ, *Konec punku v Helsinkách*, Praha 2010, s. 7–9.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Převzato z: Jaroslav RUDIŠ – Jaromír 99, *Alois Nebel*, Praha 2011, nestr.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

4.14.2 Pracovní list – Spisovatel Jaroslav Rudiš

Užívejte výhradně webové stránky www.rudis.cz

1. Uveďte jména všech Rudišových románů.

2. Byly některé Rudišovy práce zfilmovány? Pokud ano, o které se jedná?

3. V jakých jazycích Jaroslav Rudiš píše?

4. Jaké jsou další aktivity Jaroslava Rudiše v oblasti kultury?

5. Do kterých jazyků byly přeloženy Rudišovy knihy?

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

4.15.2 Pracovní list – Turnovští cestovatelé

1. Co se dnes nachází na místě rodného domu cestovatele Čeňka Paclta?

2. Čím se Čeněk Paclt na svých cestách po světě živil?

3. S kterým významným českým cestovatelem se Čeněk Paclt potkal v Africe?

4. Je turnovská Pacltova huť pojmenována po cestovateli? Svou odpověď zdůvodněte.

5. Jaká země byla cílem Michala Kotlera?

6. U jakého etnika žil šest let Jiří Jaeger?

7. Co spojovalo cesty Čeňka Paclta a Michala Kotlera?

8. Zanechali všichni turnovští cestovatelé nějaký cestopis?

9. Který turnovský cestovatel navštívil jako první Čech všech pět obydlených kontinentů?

10. Přečtěte si úryvek pojednávající o Kotlerově cestě. Co všechno se z něj dozvíme o pisateli, jeho cestě a místech, která navštívil?

4.15.3 Úryvek z cestovního deníku Michala Kotlera

V Berlíně se nám valně nevedlo, neb od té cesty, ačkoliv jsme skoro dva dni naše rance nenesli, přece jsme se při voze tak uklusali, že jsme pod prstama a na patách co vejce notných puchýřů sobě nadělali, protož jsme s velkou bídou z hospody do města vytrakali, nejdříve k ruskému vyslanci, tu jsme byli odloženi až na večír, odtady k rakouskému jsme šli, tu byl ale jen jeho náměstník, baron, co mu Rožďalovice patří, a ten nám pas podepsal. Odsud jsme šli branou postdamskou a na lavičku si sedli, tu neunavitelně kočáry do Potsdamu a Charlottenburgu jedou. K večeru jdeme k ruskému vyslanci, tu nám bylo řečeno, že sobě od pruského ministerium musíme pas vyzdvihnouti a ten že nám ministr podepíše, však abychom pro to teprv zejtra přišli. Tu noc jsme, co jsme z domova vyšli, teprv se zas poprvé ze šatů vyslíkli [!], v posteli vyspali, ačkoliv jsme si večír notně nohy v studené vodě vykoupali, nás v noci náramně pálili [!]. Ten večír nás také náš krajan Šourek navštívil a ty 4 léta, co [je] v Berlínu, notně němčině uvyk. Ráno jsme nohy prohlíželi, na kterých do rána puchýře, ačkoliv byly dříve prostříhány, se jak blabuňky naběhly, tak jsem já z nich kůži sedřel, strejček ale jen prostříhal, potom jsme teprv bídě chodili, já ale nejhůř. Berlinaci na nás mohli oči nechat, ten nás anglicky, onen zas španělsky pokřikoval, až jsme už na to mrzeli. Na policejní kanceláři nám to hnedle podepsali, a že to u vyslance ruského podepsané obdržíme ujišťovali, však sekretář ruského vyslance nám řekl, že to vyslanec nikoliv dle pořádku podepsati nemůže, proto že to od ruského vyslance ve Vídni vidimirované není tak, by jsme sobě peněz za ministeriální pas pruský ušetřili a jen do Štetína šli, kdež nám ho ruský konzul bez odkladu a obtížností podepíše, v tom nás taky na Polizeydekci ujistili. [...] Zámek jest úhledný. Nejnovější jest divadlo na Šardamarku a Oprhaus skrze velikost a způsobnost. Ostatek jsou ulice prostranné větším dílem, řádně ale vesměs vydlážděné, domy pěkné, ale tenkých a lehkých zdí [...]. Proto že byl plný měsíc, tak nebylo večír město osvětelné, krom v krámech hořely lampy gasový, by jsem se na to lépe podíval, vešli jsme do jednoho kořalečného krámu, kde jich mají tolika způsobů přistrojených dle [j]men, co dní do roka [...].

(Edičně upravený přepis rukopisu, jehož vlastníkem je spolek Paměť Českého ráje a Podještědí, z. s.)

4.16.2 Pracovní list – Regionální stopy v USA

Výchozí text k otázkám 1–2

San Francisco dne 6. listopadu
1891

Draha Wasminko!

Velice jsme byly překvapeny když
jsem dostaly psaní od sestry Kristyny
že je stále nep jsem do poslat mi
přála že ji to ještě rozmislíte a že ne
půjčete mi kam nep jsem mi
řekla že se nebudete s ní dít
okazuje a pak jsem se oba vala
že se Vám zde bude moc stýskat
a že jak vírojemní a Vám dopisem
od sestry tak stě spokojena a šťastna
Tak doufám že zde budete spokojenější
a šťastnější než v Běchách Což vám
od sedce přejeme bysť vám tady do
bae vedlo a byste tady se ještě hloubko
smánila se radovala.

Lituji velice že nejsem v Chicagu
aby jsem také mohla být mezi
vámi a s vámi užívala ten nový
domov, ale tak Vám dopisem

<http://www.miloud.com/Dicaul1alimcaul1opuvla/mil1>

CLASSIFIC

Soukromý archiv Judy Zarob, Lake Zurich, Illinois, USA, rkp., soukromé dopisy z let 1888–1894, rkp.

1. Přečtěte si příložený úryvek dopisu. Co všechno se z něj dozvídáte o pisateli? Nezaměřujte se pouze na samotný obsah dopisu.

2. Které osoby jsou v textu zmiňovány a odkud kam se přesouvaly?

Osoba	Místa pobytu/pohybu

Výchozí text k otázkám 3–4

Ze zkušeností starého přistěhovalce.

Sděluje Ant. Pacl (Chicago.)

Narozen jsem roku 1818 v Mnichově Hradišti a v říjnu 1851 vydal jsem se s manželkou, rozenou Sedláčkovou z Mladé Boleslavi, a se třemi dětmi z rodné vlasti na cestu přes moře do pohostinné Ameriky, o níž jsem byl ubezpečován, že nám dá pohodlné, dobré živobytí. Nevěřil jsem tomu právě do slova a byl jsem připraven na mnohou nesnáz, jmenovitě z počátku, ale to, co nás skutečně čekalo, nemohl jsem si nikdy ani pomyslet.

Cesta přes moře, ač ovšem po plachetníku, neboť parních lodí bylo tenkrát málo a byly velmi drahé a mnohem nebezpečnější, jak mi bylo tvrzeno, byla dosti příjemná a poměrně pohodlná. Již za čtyry týdny přistáli jsme v New Yorku, kdežto jinak potřeboval plachetník k cestě oné až i tři měsíce. Ale hned první zkušenost v nové vlasti byla valně nepříjemná a drahá. Kázali nám totiž, abychom z lodě vystoupili, což jsme bez zdráhání učinili, majíce radost, že máme opět pevnou zemi pod nohama. Bylo nám však řečeno, že nesmíme z přístaviště a po delším čekání hnali nás zase nazpátek na loď, kde jsme musili zanechat všecha svá zavazadla. Jaké však bylo mé uleknutí, když jsem naše peřiny a kufr nemohl více nalézt. Žádné dotazy nepomáhaly a bylo vůbec těžko po něčem se zde shánět. Kam věci mé zmizely, zůstalo mi podnes hádankou, ale tolik je jisto, že podobně drzým způsobem byli tenkrát často okrádáni od přístavních zřízců a snad od lodního mužstva ubozí přistěhovalci, řeči neznalí, kteří pak stáli zde bez obrany proti surové té lůze!

V městě New Yorku, kde jsme se chtěli nejprve uchytili, již jen vzhledem k oněm ukradeným věcem, kdybychom přec jen na ně někde přišli, nemohli jsme nalézt žádného zaměstnání, pročez ještě s několika krajany v podobném postavení vydal jsem se konečně do Buffala. Bylo to v polovici prosince a po cestě zachvácen byl vlak náš po dvakrátě sněhovou bouří, takže blíže Albany musili jsme celé dva dny stát. To byl pěkný začátek, ale pokračování bylo ještě pěknější. Poblíže Rochesteru stihla nás nová ukrutná sněhová bouře a donutila nás setrvat tam po celý týden, na pláni, po níž se proháněla mrazivá vichřice, kupíc kolem vlaku celé vrchy sněhu. Tu mnohý z nás zkusil teprve do opravdy, co jest hlad, neboť potravy bylo na vlaku málo a koupiti nebylo kde. Nejvíce trpěly hladem a později, když nám již došlo uhlí, i třeskutou zimou malé děti, jichž pláč ozýval se z každého kouta wagonů, zasypaných místy až téměř po střechu!

Vozy byly pramizerné, hodící se spíše pro dobytek, nežli pro lidi, neboť pro přistěhovalce zdálo se správným dráh býti všechno dobré. Místy profukoval do nitra vozu i sníh a hrozilo nám opravdové nebezpečí, že zmrzneme. Tu vydalo se několik mužů statečně do nedalekého lesíka a pokáceli několik stromů, jimiž jsme pak topili až do té doby, kdy nám konečně poslán na pomoc z Buffala parostroj.

Antonín PACL, Ze zkušeností starého přistěhovalce, in: P. A[Iberi] (ed.), II. památník starých českých osadníků v Chicagu, Ill., Chicago: Národní tiskárna 1901, s. 38–39.

3. Liší se nějak slovní zásoba či pravopis Antonína Pacla od té naší?

4. Lišilo se očekávání Antonína Pacla od reality? Své tvrzení zdůvodněte.

